

Суттєва роль у вирішенні завдання підняття на належний рівень правосвідомості відводиться юридичній науці. Не можна не погодитись з думкою І.О.Львіна, який стверджував, що правосвідомість може стояти на висоті лише там, де на висоті стоїть юридична наука. Живий контакт між юридичною наукою і свідомістю має є другою умовою для розвитку правосвідомості. Правосвідомість стоїть на висоті, якщо люди визнають право. Визнання права полягає у тому, що людина, зрозумівши його об'єктивний зміст і об'єктивне значення, добровільно ставить собі за обов'язок дотримання його вимог. Тим самим людина здійснює своєрідне духовне сприйняття позитивного права і сприяє реалізації принципу верховенства права.

Список використаних джерел

1. Костицький М.В. Фактори, що характеризують особу злочинця // Костицький М.В. Філософські та психологічні проблеми юриспруденції [Текст]: вибрані наук. пр./ М.В.Костицький; відп. ред. Н.В.Кушакова-Костицька. – Чернівці: Рута, 2009. – Кн. I. – С. 307-320.
2. Левченко И.П., Облиенко С.В. Индивидуальный социально-правовой статус личности: Монография. – М.: МосУ МВД РФ, Книжный мир, 2005. – 81 с.
3. Калиновський Ю.Ю. Правосвідомість українського суспільства: генеза та сучасність :Монографія. – Х. : Право, 2008. – 288 с.
4. Дзьобань О.П. Вплив традицій на правосвідомість і правову культуру українства // Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні: монографія / Л.М.Герасіна, О.Г.Данильян, О.П.Дзьобань та ін.. – Х. : Право, 2009. – С.83-102.
5. Козюбра Н.И. Социалистическое право и общественное сознание. – К.: Наук. думка, 1979. – 208 с.
6. Ильин И.А. Мир перед пропастью: в 3-х ч. // Ильин И.А. Собр. соч. [Доп. Т.8]. – М.: Русская книга, 2001. – 592 с.
7. Гредескул Н.А. К учению об осуществлении права. Интеллектуальный процесс, требующийся для осуществления права: Социально-юридическое исследование / Гредескул Н.А., прив.-доц. Имп. Харьк. ун-та. – Харьков: Тип. А. Дарре, 1900. – 248 с.
8. Ильин И.А. О сущности правосознания /Ильин И. А. Сочинения: В 10 т. – М.: Русская книга, 1994. – Т. 4. – 624 с.

УДК 340.134: 347(477)

КОДИФІКАЦІЙНА ТЕХНІКА ЯК РІЗНОВИД ЗАКОНОДАВЧОЇ ТЕХНІКИ В ЦИВІЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Амеліна А.С.

(кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Національний університет ДПС України)

Анотація. У статті автором проаналізовано терміни «законодавча техніка», «юридична техніка», «кодіфікаційна техніка», аналізуються думки вчених щодо даних термінів, запропоноване авторське визначення поняття «кодіфікаційна техніка», охарактеризовано основні риси законодавчої кодифікаційної техніки, а також її значення в правозастосовній та правотворчій діяльності.

Ключові слова: законодавча техніка, юридична техніка, кодифікаційна техніка, структура Цивільного кодексу України.

Аннотация. В статье автором проанализированы термины "законодательная техника", "юридическая техника", "кодификационная техника", анализируются мнения ученых относительно данных терминов, предложено авторское определение понятия "кодификационная техника", охарактеризованы основные черты законодательной кодификационной техники, а также ее значения в правоприменимой и правотворческой деятельности.

Ключевые слова: законодательная техника, юридическая техника, кодификационная техника, структура Гражданского кодекса Украины.

Annotation. In the article the author analyzed the terms "legislative technique", "legal machinery", "codification technique", examines the opinions of scientists on these terms, the proposed copyright definition of "codification technique", described the main features of the legislation codification techniques, as well as its importance in law enforcement and law-making.

Keywords: legislative technique, legal machinery, equipment codification, the structure of the Civil Code of Ukraine.

Актуальність теми. Формування і зміцнення української державності здійснюється в умовах політичної та ідеологічної трансформації, засад стратегічного курсу демократичного й правового розвитку суспільства. Особливого значення для розбудови правової, демократичної, соціальної держави набуває потреба удосконалення якості юридичної техніки. Суспільні відносини, які регулюються нормами права, постійно розвиваються і змінюються. На практиці все складніше простежити взаємозв'язки між нормами права, їх пов'язаність загальними положеннями правового інституту та галузі права. Намагаючись забезпечити відповідність права об'єктивним умовам, законодавчі та інші правотворчі органи приймають велику кількість розрізаних нормативно-правових актів кодифікаційного характеру, які в більшості випадків не вписуються в систему вже прийнятих кодифікаційних актів.

Регулювання однорідних суспільних відносин шляхом видання багато-численних і недостатньо пов'язаних один з одним нормативних приписів неминуче призводить до їх суперечностей, значно знижує ефективність правової системи. Якість кодифікаційного акта багато в чому залежить від послідовного та ефективного використання правил та прийомів законодавчої техніки [1, с. 126].

Науково-теоретичною базою для проведення дослідження послужили наукові праці таких провідних правознавців, як М. Баранов, С.Н. Братусь, В.К. Гришук, А.М. Іодковський, Д.А. Керимов, А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, Д.М. Михайлович, О.В. Міцкевич, Н.М. Оніщенко, Н.М. Пархоменко, О.В. Петришин, А.С. Піголкін, Є.В. Погорелов, І.М. Погрібний, С.В. Поленіна, Т.М. Рахманіна, О.Я. Рогач, І.С. Самощенко, І.П. Сидорчук, О.Ф. Скакун, В.С. Смородинський, А.П. Ткач, Ю.О. Тихомиров, І.Б. Усенко, О.О. Ушаков, О.Ф. Шебанов, Ю.С. Шемшученко, Г.Г. Шмельова, О.І. Ющик, Л.С. Явич та ін.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що і в сучасній юридичній літературі, як і у літературі радянського періоду, відсутнє єдине розуміння поняття законодавчої техніки. Важливість законодавчої техніки в правотворчому процесі вимагають зупинитись на більш детальному аналізі поняття законодавчої техніки.

Термін “законодавча техніка” знайшов своє відображення в українській та іноземній юридичній науці, але він є відносно умовним. Це пояснюється тим, що під законодавчою технікою розуміють процес підготовки не лише законопроектів, але й всіх інших проектів нормативних актів. Погоджуємося з думкою, О.Я. Рогач, що поряд з терміном “законодавча техніка”, можна вживати термін “кодифікаційна техніка”, що за своїм лінгвістичним та смисловим значенням є синонімом терміна “законодавча техніка”. Необхідність виокремлення терміна “кодифікаційна техніка” пояснюється структурними та змістовими особливостями кодифікаційних актів (особливо кодифікаційних законів), відмінностями в процесі створення проектів кодифікаційних актів. Термін “кодифікаційна техніка” співвідноситься з терміном “законодавча техніка” як видове та родове поняття [1, с. 128].

Більшість вчених-дослідників під законодавчою технікою розуміють правила підготовки проектів нормативних актів та сукупність технічних прийомів, методів, що використовуються при такій підготовці [2, с. 9; 3 с. 202; 4 с. 65-66]. Існують точки зору, автори яких обґрунтовують дещо ширше розуміння поняття законодавчої техніки. Так, О.О. Ушаков поділяв законодавчу техніку на два види: зовнішню і внутрішню. На його думку, зовнішня юридична техніка вивчає як повинно бути створено і побудовано право, які характерні риси властиві законодавчому процесу; внутрішня юридична техніка пов'язана з формою правотворчої діяльності [5, с. 82-84]. Отже, О.О. Ушаков об'єднав в одне ціле і виключно технічні проблеми правотворчості, і вчення про її сутність та характерні риси. Погоджуємося з думкою Рогач О.Я., який вважає, що таке розуміння поняття законодавчої техніки є надмірно розширеним [1, с. 129]. Л.І. Дембо, зазначає, що законодавча техніка є вченням про законодавчу систему, про форми і методи її побудови [6, с. 74]. Д.А. Ковачев розглядав законодавчу техніку як систему правил, що

визначають, яким чином будувати структуру права у відповідності із закономірностями права при правовому регламентуванні суспільних відносин[7, с.44].С. Л. Лисенков під законодавчою технікою розуміє систему юридичних правил і прийомів, що використовуються при підготовці нормативно-правових актів[8,с . 169].

По іншому розумів законодавчу техніку С.С. Алексєєв, який писав, що юридична техніка є сукупність засобів і способів, які використовуються при розробці, оформленні і систематизації нормативних актів[9, с. 125].Іншої точки зору дотримувався Л.С. Явич. Законодавчу техніку він визначав як певний ступінь удосконалення викладу і редакції діючого законодавства[10, с. 158].

Дуалістичним змістом наділяє поняття законодавчої техніки А. Нашіц. Вона розглядає законодавчу техніку у широкому розумінні – як специфічну діяльність державних органів із встановлення правової регламентації, формулювання змісту і форм правових норм, та у вузькому розумінні – як правила оформлення правових приписів[11, с. 138].

У юридичній літературі існує також точка зору, що законодавча техніка є комплексним поняттям, яке включає в себе як прийоми і методи зовнішнього оформлення, формулювання проектів нормативних актів, так і правила організації роботи з їх підготовки, правила затвердження та опублікування нормативних актів[12, с. 79; 185]. Така позиція піддається критиці авторами книги “Научные основы советского правотворчества”. Вони зауважують, що термін “техніка” за своїм змістом ніколи не пов’язується з організацією якого-небудь процесу. І хоча організація підготовки проектів нормативних актів і створення тексту проекту, його оформлення тісно зв’язані між собою і взаємозалежні, але все ж являють собою самостійні явища, які мають свої характерні риси. Автори приходять до думки, що законодавча техніка охоплює методичні прийоми роботи над текстом проекту нормативного акту, правила його складання і оформлення[13, с. 258-7-258].

Деяко своєрідну позицію щодо розуміння законодавчої техніки займають автори книги “Законодательная техника – Научно-практическое пособие” за редакцією Ю.А. Тихомирова. На їхню думку, законодавча техніка – це система правил, які призначені і використовуються для пізнавально-логічного й нормативно-структурного формування правового матеріалу та підготовки тексту закону[14, с. 8-9].

Нерідко в своїх висловлюваннях (ми можемо це спостерігати і в наведених вище думках щодо розуміння поняття законодавчої техніки) вчені-юристи допускають ототожнення понять юридичної та законодавчої техніки. Поняття юридичної техніки є більш багатогранним щодо законодавчої техніки. Юридичну техніку складають сукупність загальносоціальних, спеціально-юридичних та технічних засобів[15, с.54-55].

На наш погляд, зміст юридичної техніки є ширшим за своїм змістом від поняття законодавчої техніки. О.Ф. Скакун зазначає, що юридична техніка – сукупність стандартизованих юридично-технічних правил, прийомів, засобів і способів творення компетентними органами найдоцільніших за формою і досконалих за структурою, змістом та викладом юридичних актів при дотриманні офіційно встановлених процедур їх підготовки прийняття.

Юридична техніка є збірним поняттям, яким об’єднуються такі її види: нормативна техніка (її підвиди – законодавча, техніка систематизації нормативно-правових актів), правозастосовна техніка, правотлумачна[16, с.360].О.Я. Рогач вважає, що законодавча техніка повинна охоплювати суто технічні моменти підготовки проектів нормативно-правових актів, але не торкатись організаційних моментів підготовки таких проектів. Завданням законодавчої техніки повинно бути вироблення єдиних технічних прийомів, методів, правил роботи над текстами проектів нормативних актів, оформлення змін та доповнень до нормативних актів, побудови структури нормативного акту, оптимального вибору мови, термінології, логічної побудови тексту, реалізація яких призводить до підвищення якості нормативно-правового акта[1, с. 132].

Важлива роль, яку відіграють кодифікаційні акти в системі законодавства, їх своєрідна нормативно-правова природа, а також значний обсяг та складна структура обумовили наявність цілого ряду специфічних моментів у підготовці проектів, що розробляються. Це, в свою чергу, й зумовлює необхідність виділення особливих прийомів законодавчої техніки, сукупність яких можна назвати кодифікаційною технікою.

В умовах масштабного оновлення та розвитку вітчизняного законодавства значення законодавчої техніки, а також її різновиду – кодифікаційної техніки, зростає.

С.С. Алексєєв визначає її як «сукупність засобів та прийомів, що використовуються у відповідності з прийнятими правилами при розробці та систематизації правових (нормативних) актів для забезпечення їх досконалості» [17, с. 267]. Приєднуючись до вказаного розуміння законотворчої (правотворчої) техніки, слід зазначити, що кодифікаційна техніка не включає в себе засобів та правил «біжучої», звичайної законотворчості, тобто засобів та правил внесення змін та доповнень у нормативно-правові акти, скасування застарілих нормативно-правових приписів. Кодифікаційна техніка – це сукупність засобів, прийомів та правил здійснення кодифікаційної діяльності та створення кодифікаційних актів.

На основі вищенаведеного, можна запропонувати наступне визначення поняття кодифікаційної техніки, як сукупність науково обґрунтованих правил, прийомів і методів роботи з підготовки і видання логічно довершених, досконалих як за формою, структурою так і викладом нормативно-правових актів, створених компетентними органами.

Перш ніж розглянути питання про засоби кодифікаційної техніки та послідовність їх використання при здійсненні кодифікаційної діяльності, потрібно визначити етапи та стадії правотворчості і, зокрема, кодифікації. В юридичній літературі існують різні погляди щодо кількості та послідовності стадій першого етапу правотворчої діяльності. Так, до нього включаються такі стадії: прийняття рішення про підготовку проекту; попередні роботи, що передують складенню тексту проекту; підготовка первинного тексту проекту; попереднє обговорення.

Аналіз вказаних точок зору та інших, що існують в юридичній літературі, визначити такі стадії кодифікації: включення підготовки кодифікаційного акта до плану кодифікаційних робіт; створення робочої групи для підготовки кодифікаційного акта; розробка наукової концепції майбутнього кодифікаційного акта; збирання необхідних матеріалів та інформації, що потрібні для підготовки проекту кодифікованого акта; підготовка тексту кодифікованого акта; попереднє обговорення та узгодження проекту нормативного акта; наукова експертиза підготовленого проекту кодифікованого акта; остаточна підготовка та редагування тексту нормопроекту; підготовка супроводжуючих документів до проекту кодифікованого акта; внесення проекту на розгляд до правотворчого органу.

На наш погляд, підготовка форми та структури кодифікаційного акта являє собою найбільш складну і відповідальну стадію кодифікаційного процесу. На цій стадії використовується більша частина засобів та прийомів кодифікаційної техніки. Тому є необхідність зупинитися на цій стадії більш детально.

У нормативно-правовому акті повинні бути наступні елементи структури: назва акту, порядковий номер; преамбула; загальні положення нормативного акту, які розділяються на розділи, глави, статті, частини статей, пункти, підпункти; перехідні положення, положення, що змінюють або скасовують інші нормативні акти; заключні положення; підпис відповідної посадової особи тощо.

Зупинемось більш детально на структурі Цивільного кодексу України (далі ЦК України). **Проблема преамбули.** Преамбула – це частина закону, тому слід говорити: «преамбула закону», а не «преамбула до закону». Цінність преамбули закону полягає в тому, що в ній мають бути визначені соціально-економічні передумови його прийняття, а також мета, яка має бути досягнута. Під час опрацювання проекту ЦК України потреба преамбули сумнівів не викликала [18, с. 30]. Її наявність у кодексах та інших «великих»

законах була на той час законодавчою традицією. Утім написати преамбулу ЦК України було непросто. Бажаючих з-поміж членів робочої групи взятися за цю доволі складну роботу не виявилось. Поступово ідея написання преамбули почала згасати. Нова законодавча традиція, дуже швидко витіснивши стару, й зумовила відсутність цього елемента у ЦК України.

Преамбулу має Господарський кодекс України. Але вона надто коротка, щоби вважатися вірцевою.

Книжна структура. Ідея книжної побудови ЦК України, за прикладом цивільних кодексів Франції, Німеччини, Голландії, належала професору А.С. Довгерту. Вона викликала заперечення лише з боку Верховного Суду України, який не вбачав підстав для відходу від усталеної законодавчої традиції. На його думку, слід було, як і раніше, розміщати правовий матеріал у розділах та главах. У ЦК України містяться 1308 статей, які розміщені у шести книгах. Різниця у кількісному наповненні статтями кожної з них досить істотна: Книга перша – 268 статей; Книга друга – 48 статей; Книга третя – 102 статті; Книга четверта – 92 статті; Книга п'ята – 707 статті; Книга шоста – 94 статті.

Внутрішня будова статей. Особливістю законодавчої техніки (мистецтва законотворення), зrealізованих у ЦК України, є внутрішня структурна нумерація статей: кожна частина статті має своє число (у Цивільному кодексі 1963 р. цього не було). Такий законодавчий прийом полегшує засвоєння та застосування правових норм.

За наполяганням Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради, навіть статті, які складаються з одного абзаца, було пронумеровано цифрою «1». Хоча для цього, на погляд З.В. Ромовської, не було достатньої підстави [19, с. 161-170]. **Книга перша.** У перших варіантах проекту ЦК України книга перша мала назву «Загальні положення», але в проекті, поданому на розгляд ВРУ 1996 р., її було названо «Загальна частина». З таким заголовком першої книги проект був поданий до розгляду ВРУ у третьому читанні. Однак Головне юридичне управління назву книги змінило. В результаті, відтворено те, що і було в Кодексі 1963 р. До цього призвела думка, наче «Загальна частина» може бути лише у тому кодексі, в якому є «Особлива частина», як це маємо у Кримінальному кодексі, правовий матеріал якого розподілений на два блоки: «Загальна частина» та «Особлива частина».

Книга перша містить велику кількість правових норм, які поновому регулюють суспільні відносини, порівняно з попереднім законодавством. І ці фундаментальні новели починаються уже із статті 1, яка людину, її особисті немайнові права поставила на перше місце. **Книга друга** «Особисті немайнові права фізичної особи». Як зазначив А.С. Довгерт, у ЦК України вперше в світовій практиці кодифікації цивільного законодавства регулюванню особистих немайнових відносин присвячено окрему книгу, що є закономірним результатом розвитку гуманітарного права і прав людини [20, с. 21-22]. За рекомендацією професора О. А. Пушкіна, особисті немайнові права були поділені на дві групи: ті, що забезпечують природне існування фізичної особи, і ті, що забезпечують її соціальне буття. Зміст кожного з цих прав складають конкретні можливості до вчинення особою власних дій. Завдяки цьому «рамкові» конституційні права одержали своє цивілістичне наповнення. Цивільний кодекс України демонструє шляхетність у становленні до приватної сфери буття людини, надійно охороняючи усіх від спроб примітивізації суспільного життя [21, с. 41-60].

Книга третя. Книга «Право власності та інші речові права» оновлена до третього читання, побудована на засадах, закладених Законом України «Про власність» та Конституцією України. У цій книзі міститься чимало новел, які стосуються підстав виникнення та здійснення права власності. Йдеться, зокрема, про набуття права власності на безхазяйну річ, про правові наслідки виявлення скарбу, загубленої речі. Введено набуття права власності на підставі набувальної давності, можливість відмови від права власності. Окремі глави присвячені праву власності на землю (земельні ділянки) та на житло.

Книга четверта «Право інтелектуальної власності» відповідає міжнародним договорам, ратифікованим Україною, хоча зміст окремих її норм не є безспірним. У ній міститься невичерпний перелік об'єктів права інтелектуальної власності, до яких, зокрема, віднесені літературні та художні твори, комп'ютерні програми, бази даних, виконання, наукові відкриття, винаходи, комерційні найменування, комерційні таємниці. Права інтелектуальної власності складаються з особистих та майнових. У книзі значне місце відведено авторському праву, правовим засадам охорони наукового відкриття, винаходу, раціоналізаторської пропозиції, компонування інтегральної мікросхеми, нових сортів рослин та порід тварин, комерційного найменування, торговельної марки, географічного зазначення та комерційної таємниці.

Книга п'ята «Зобов'язальне право» – найбільша за обсягом. Вона складається з трьох розділів: «Загальні положення про зобов'язання»; «Загальні положення про договір»; «Окремі види зобов'язань». Останній розділ має два підрозділи: «Договірні зобов'язання» та «Недоговірні зобов'язання».

Книга шоста «Спадкове право» є результатом специфічного наукового тендера на її написання, який, у змаганні з Я.М. Шевченко, вдалося виграти. Зміст Книги шостої засвідчує широкомасштабну реформу спадкового права [22, с. 101-107]. Передбачено включення до складу спадщини невиключених спадкодавцеві заробітної плати, пенсії, інших соціальних виплат, права на вклад у банку, обов'язку відшкодування майнової шкоди, завданої спадкодавцем. Розширенню підстави для усунення від права на спадкування. Значно розширено зміст свободи заповіту. Дозволено посвідчення заповіту з умовою та спільного заповіту подружжя. Поряд з цим передбачена можливість зміни черговості одержання права на спадкування за договором між спадкоємцями або за рішенням суду. Змінено порядок прийняття спадщини. Започатковано життя спадкового договору, який зараз успішно конкурує із договором довічного утримання, оскільки більшою мірою відповідає інтересам осіб літнього віку.

Прикінцеві та перехідні положення. Конституція України містить Розділ XIV «Прикінцеві положення» і Розділ XV «Перехідні положення». У Розділі XIV визначено момент набуття Конституцією чинності – «з дня її прийняття». Згідно з такою приблизною моделлю, Цивільний кодекс України закінчується Прикінцевими та перехідними положеннями. Прикінцевими є ті положення, які визначають момент набуття чинності Кодексу та містять перелік законів, які у зв'язку з цим втратили чинність, а також сферу відносин, які є предметом його регулювання. Перехідними є ті положення, які визначають можливість подальшого застосування Кодексу 1963 р. та іншого законодавства, що діяло раніше [19, с. 161-170].

Враховуючи вищевикладене, приходимо до **висновку**, що від рівня розвитку (кодифікаційної) техніки залежить ступінь упорядкованості законодавства та його ефективність. Чим краще розроблені й ширше застосовуються у правотворчій практиці правила, методи та прийоми законодавчої (кодифікаційної) техніки, тим досконалішою буде сама правотворчість. Як правильно відзначав С.С. Алексєєв, максимальне використання прийомів і методів законодавчої техніки при підготовці проектів нормативних актів є об'єктивною закономірністю правотворчості, неврахування якої може призвести до негативних наслідків [23, с. 155]. Недооцінка правил законодавчої (кодифікаційної) техніки, їх неповне, обмежене застосування може призвести до колізій в законодавстві, ускладнення розуміння змісту, правильного застосування нормативно-правового акта. Слід зазначити, що у сучасних умовах законодавча техніка повинна відігравати ще одне надзвичайно важливе значення – виступати способом, за допомогою якого буде проходити максимальне зближення українського та європейського законодавств.

Список використаних джерел

1. Рогач О.Я. Кодифікаційні акти в системі законодавства України: дис...кандидата юр. наук: 12.00.01 / Олександр Янович Рогач. – Ужгород, 2003. – 209 с.

2. Керимов Д.А. Понятие законодательной техники / Д.А. Керимов // Вопросы кодификации советского права. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1958. – Вып.2. – С.8 – 10.
3. Ильин П.К., Миронов Н.В. О форме и стиле правовых актов (некоторые вопросы законодательной техники) // Советское государство и право. – 1960. – № 12. – С.65-73.
4. Шибанов А.Ф. Некоторые вопросы теории нормативных актов в связи с систематизацией советского законодательства / А.Ф. Шибанов // Советское государство и право. – 1960. – №7. – С.139-151.
5. Ушаков А. А. О понятии юридической техники и ее основных проблемах /А.А. Ушаков // Ученые записки Пермского госуд-го университета. – Пермь, 1961. – Т.19. – Вып. 5. – С. 73-85.
6. Дембо Л.И. Проблема кодификации советского права / Дембо Л.И. // Вестник Ленингр. Ун-та, 1947. – № 4. – С.14 – 21.
7. Ковачев Д.А. Механизм правотворчества социалистического государства / Ковачев Д.А – М., 1977. – С.44.
8. Лисенков. С.Л. Загальна теорія держави і права / Лисенков. С.Л. Навчальний посібник. – К.: «Юристконсульт», 2006. – С. 169.
9. Алексеев С.С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве / Алексеев С.С. – М., 1966. – С.125.
10. Явич Л.С. Советское право – регулятор общественных отношений в СССР / Явич Л.С – Сталинабад, 1957. – С.158.
11. Нашиц А. Правотворчество: Теория и законодательная техника / Нашиц А. – М., 1974. – С.138.
12. Мартосов А.П. О понятии юридической техники: Материалы научной конференции правоведов. – Новосибирск, 1969. – С.79. Теоретические вопросы систематизации советского законодательства. – М., 1962. – С.185.
13. Научные основы советского правотворчества. – М., 1981. – С. 257-258.
14. Законодательная техника: Научно-практическое пособие. – М., 2000. – С.8 – 9. 15. Баранов В.М., Кузнецов А.П., Изосимов С.В. Юридическая техника: обзор материалов научно-методического семинара // Юрист. – 2000. – № 1. – С.54-55.
16. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підручник. – 3-те видання / Скакун О. Ф. – К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. – 524 с.
17. Алексеев С.С. Общая теория социалистического права: Курс лекций: Учебное пособие / Алексеев С.С. – Министерство высшего и среднего специального образования РСФСР. Свердловский юридический институт. – Свердловск, 1966. – Вып. 3. – 212 с.
18. Боброва Д.В. Концепція, система і зміст загальної частини нового Цивільного кодексу України. У зб.: Концептуальні питання створення нового Цивільного кодексу України // Матеріали Республіканської науково-практичної конференції 14-15 квітня 1992 р. – К. 1992. – С. 30.
19. Ромовська З.В. Українське цивільне право. Загальна частина: Академічний курс: Підручник / Ромовська З.В. 3 –те вид., допов. – К.: «ВД» Дакор», 2013. – 672 с.
20. Довгерт Анатолій. Концепция и структура проекта нового Гражданского кодекса Украины // Юридическая практика, – 1996. – 22 нояб. – № 21-22.
21. Ромовська З.В. Особисті немайнові права фізичних осіб // Українське право. –1997. – Число 3. –С. 47-60.
22. Ромовська З. В. Реформа спадкового права // Українське право. – 1997. –Число 1. – С. 101-107.
23. Алексеев С.С. Общая теория социалистического права / Алексеев С.С. – Свердловск, 1966. – Вып. 3. – С.155.

ПІДХОДИ ДО ТЛУМАЧЕННЯ ПРАВА В РІЗНИХ ПРАВОВИХ СИСТЕМАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Антошкіна В.К.

*(кандидат юридичних наук, доцент кафедри управління банківською безпекою
Університету банківської справи Національного банку України)*

***Анотація.** Стаття присвячена розгляду становлення інститутів тлумачення норм права залежно від правової системи. Автором проаналізовано особливості здійснення інтерпретаційної діяльності в романо-германській правовій сім'ї, англо-американській правовій сім'ї, сім'ї релігійного права. Визначено позитивний досвід, недоліки та вплив на національне право.*

***Ключові слова:** правова система, норма права, джерела права, тлумачення норм, судова практика, роз'яснення законів.*

***Аннотация.** Статья посвящена рассмотрению становления институтов толкования норм права в зависимости от правовой системы. Автором проанализированы особенности осуществления интерпретационной деятельности в романо-германской правовой семье, англо-американской правовой семье, семье религиозного права. Определен положительный опыт, недостатки и влияние на национальное право.*